

Over slaven en marrons in Suriname

DEEL 5: KUHN, EEN ARTS (1827)

NB Dit is een zichtexemplaar. Het toont u de titelpagina, inhoudsopgave, voorwoord, serie-overzicht en enkele representatieve pagina's.

Inhoud

INLEIDING	3	3 'GENEESKUNDIGE DIENST BIJ DE NEGERS'	17
LEVEN EN WERKEN VAN KUHN	4	1 De ziekten	17
1 BARRE OVERTOCHT LEIDT TOT 'FYSIEKE VERBASTERING'	5	2 De mensen die geneeskundige handelingen verrichten	19
2 DE LEVENSONSTANDIGHEDEN VAN DE SLAVEN	7	3 Het ziekenhuis	20
1 De luchtgesteldheid	7	4 Geneesmiddelen en voedsel	20
2 Het voedsel	7	5 Oorzaken van ziekten volgens slaven	20
3 De kleding	9	6 Het werk van de chirurgijns ten behoeve van de slaven op de plantages	21
4 De woningen	10	7 Geneeskundige verzorging op de plantages bij afwezigheid van de chirurgijn	25
5 De arbeid	10	8 Ziekenhuizen in Paramaribo	26
6 Uitspanningen	12	9 Door Kuhn gewenste verbeteringen in de gezondheidszorg	27
7 Lichamelijke straffen	13	BEGRIPPEN	31
8 De voortplanting	13	COLOFON DEEL 5	35
		DE DELEN IN DEZE SERIE	34

Inleiding

Tussen 1989 en 1993 is bij de rijksuniversiteit van Leiden in het kader van het project *Bouwstenen voor intercultureel onderwijs* een serie bronnenboekjes over de Surinaamse geschiedenis samengesteld door Leidse en Surinaamse historici, docenten en studenten. Doelgroepen waren docenten, schrijvers van schoolboeken, studenten en leerlingen die dieper op een onderwerp willen in gaan dan in het gewone geschiedenisonderwijs mogelijk is.

Anders dan in de oorspronkelijke serie staat in deze digitale opvolger in elk deeltje één auteur centraal. Ook is er aanvullend beeldonderzoek gedaan.

De Nederlandse overheid heeft het geschiedenisonderwijs met Tien Tijdvakken, Kenmerkende Aspecten, Historische Contexten, verplichte voorbeelden en een canon zodanig volgepropt dat de voorschriften onuitvoerbaar geworden zijn. Een toenemend aantal docenten trekt zich noodgedwongen of met genoegen steeds minder van de voorschriften aan. Zo ontstaat er onbedoeld door de overheid meer ruimte voor niet-westerse geschiedenis die er in de overheidsvoorschriften zeer bekaaid vanaf komt.

Wie op zoek gaat naar stemmen van ooggetuigen uit de tijd van de slavernij zal tot zijn teleurstelling ervaren dat vooral van blanke ooggetuigen indrukken bewaard zijn gebleven. Toch was het ook mogelijk een apart deel, '13: Stemmen van slaven en marrons' samen te stellen. Indirect komen in andere deeltjes ook slaven en marrons aan het woord.

Veel beschreven daden en gedachten zullen de haren van de huidige lezer ten berge doen rijzen. Dat overkwam, zo maken sommige bronnen duidelijk, ook veel blanken in de tijd van de slavernij. Uit de bronnen blijkt dat er toen zowel onder de blanke als onder de gekleurde bevolking zeer verschillend over slaven en de slavernij werd gedacht.

Uit de geraadpleegde bronnen zijn alleen fragmenten geselecteerd die met de slavernij in Suriname te maken hebben. De cursieve teksten en de meeste (tussen)titels zijn van ons. Het taalgebruik in de oude bronnen is zoveel mogelijk gehandhaafd.

Voor het leesgemak hebben we sommige woorden in de moderne spelling geschreven, bijvoorbeeld 'zo' in plaats van 'zoo', 'slaven' in plaats van 'slaaven', 'gewichtig' in plaats van 'gewigtig' en 'sche' aan het eind van een woord is gewijzigd in 'se'.

Uit historische en taalkundige overwegingen wijzen we het elimineren van woorden, bijvoorbeeld 'slaaf' vervangen door 'tot slaaf gemaakte' af. Slavernij bestond eeuwenlang onder veel volken; niet alleen onder Europeanen, ook onder Afrikanen en Arabieren bijvoorbeeld. Velen werden niet tot slaaf gemaakt maar als slaaf geboren. Beseffen dat de inhoud van begrippen in de loop van de tijd verandert en dat ze in dezelfde tijd verschillend worden geïnterpreteerd, is raadzaam en haalbaarder dan te pogen begrippen te vervangen.

BESCHOUWING
VAN DEN TOESTAND
DER
SURINAAMSCHE PLANTAGESLAVEN.

EENE OECONOMISCH-GENEERKUNDEGE DITWAAR:
TOT VERBETERING DERZELVEN.

DOOR

F. A. KUHN, M. D.

Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.
Chirurk en Chef Z.M.Troepen en Hospitalen
te Surinamen mitsgaders Stads Docter
en Phisicus aldaar.

Te AMSTERDAM, bij
C. G. SUIPKER.
MDCCLXXXVIII.

Leven en werken van Kuhn

F.A. Kuhn heeft vanaf ongeveer 1816 als arts in Suriname gewerkt. Over zijn leven hebben we nauwelijks gegevens gevonden. Zelfs zijn voor-
namen vonden we niet.

Hij heeft in 1827 in Suriname een boek geschreven onder de titel:
Beschouwing van den toestand der Surinaamsche plantageslaven. Dat boek
werd in 1828 in Amsterdam gepubliceerd.

Het titelblad vertelt dat hij zowel ten behoeve van militairen als van
burgers werkzaam was en dat de Nederlandse regering zijn werk met een
onderscheiding heeft gehonoreerd.

In het boek zelf beschrijft hij niet alleen het leven van de slaven. Hij geeft
ook adviezen voor een verbetering van de gezondheidszorg van de slaven.

In dit boekje hebben we vooral fragmenten uit zijn werk opgenomen die
op het leven van de slaven betrekking hebben.

De afbeelding op het titelblad hiernaast toont, zoals Kuhn in zijn inleiding
schrijft, 'een ziekenhuis met een dak van pina, zoals men op vele
plantages vindt; op de voorgrond ontdekt men een naar het veld gaande
negerin, met haar zuigeling op de rug gebonden, links een bananeplant,
met een rijpe vrucht tros.'

1 Barre overtocht lijdt tot fysieke verbastering

'Reeds bij de verhuizing van de negers hierheen hebben er verschillende omstandigheden meegewerkt om een meer spoedige verandering dan gewoonlijk in hun fysiek gestel teweeg te brengen.

In de eerste plaats ligt een belangrijke oorzaak in de slechte behandeling van de negers ten aanzien van de wijze van vervoer, vooral in de laatste jaren dat deze mensenhandel als het ware tersluiks gedreven werd. Men gebruikte daarvoor toen slechts kleine, zeer snel zeilende vaartuigen, die door hun scherp toegesneden bouw weinig ruimte bezaten. Hierin werden de negers in een al te groot aantal, nog erger dan beesten, op elkaar geladen.

Uit vrees van nagezet te worden, moesten zij bij het gezicht van enig vaartuig altoos onder het dek blijven, waardoor de adembare lucht dermate bedorven werd dat er dagelijks verscheidene in omkwamen. Maakte men 's nachts van de duisternis gebruik om de mensen boven op het dek te laten, dan had de koude en vochtige zeelucht op die naakte schepsels de schadelijkste gevolgen voor leven en gezondheid. Een groot gedeelte van de weerbare mannen lag daarbij bestendig in ijzeren kluisters en werd, uit vrees voor overheersing van schip en bemanning, hoogst zelden en slechts bij kleine gedeelten in de vrije lucht gebracht.

In de tweede plaats was spijs en drank niet alleen in de meeste gevallen slecht, maar ook uit gebrek aan ruimte zeer schaars voorhanden. Iedere tegenspoed in de reis maakte de porties met de dag kleiner en velen kwamen uit gebrek aan het hoogst nodige om het leven.

De schrijver herinnert zich uit vroeger tijd gehoord te hebben van een lading waarvan van een getal van tweehonderdtwintig hoofden in weinige dagen negenenzeventig, uit gebrek aan vers water, door het gebruik van zeewater stierven.

In de derde plaats waren vrouwen en meisjes, ja zelfs kinderen, aan de vuilste dierlijke driften van een hoop zedeloze en niet zelden met besmettelijke ziekten behepte matrozen prijsgegeven. Men voege daarbij het verdriet dat velen over hun onbekend lot voelden; een gevoel, meestal met het denkbeeld vergezeld van hier of elders ter dood te zullen worden gebracht.

Niemand zal het dus vreemd voorkomen dat onder zulke omstandigheden een groot gedeelte bij de aankomst hier te lande in de ellendigste toestand verkeerde en dat van velen de gezondheid en kracht voor de rest van hun leven geheel ondermijnd en voor altijd geschaad was.

Eindelijk, hoezeer dan ook het juk dat hun opgelegd werd draaglijk mocht worden geacht, zo moesten de genoemde omstandigheden, gevoegd bij verandering van lucht en voedsel en de dwangarbeid, wel tot een zekere graad van fysieke verbastering bijdragen.

De kinderen hebben zich meestal hieraan het beste kunnen wennen en van hen stammen de gezondste en sterkste negers in de kolonie af. De negers die hier geboren worden (de creolenegers) zijn over het algemeen minder sterk, minder zwart van kleur. Velen hebben door uitzetting van de beenderen van de voet een slechte gang.

John Stedman (zie deel 3 in deze serie) tekende en beschreef de aankomst van slaven uit Afrika in Paramaribo, eind 18de eeuw: 'Ik zal trachten ze te beschrijven. Het waren negers, mannen en vrouwen en enige kinderen, die kortelings van de kust van Guinea waren aangebracht, om als slaven verkocht te worden en die op dit ogenblik uit het schip gingen. Zij waren niets meer dan houten beelden, vertonende beenderen met een huid overdekt. Zij brachten mij het laatste oordeel in gedachten. Men zou gezegd hebben dat zij uit het graf kwamen of onder het mes van een heelmester geweest waren. Kortom, zij waren wandelende geraamten.'

Bij een aantal negerinnen is de doorsnede van het bekken kleiner dan men bij de oorspronkelijke Afrikaanse negerinnen waarneemt en onder andere daarom zijn zware verlossingen bij kramenden hier niet zeldzaam. Over het geheel genomen zijn de negers van beide seksen zeer bevattelijk voor ziekten. Na deze eigenlijk meer toevallige en ongewone oorzaken van verandering in de aard en gesteldheid van de negers, gaan wij tot die oorzaken over die door hun belangrijke en voortdurende inwerking het lichaam, de gezondheid en het leven wijzigen namelijk: de dampkringslucht, spijs en drank, kleding, huisvesting, arbeid, uitspanning en lichamelijke kastijding. Wij zullen deze op elkaar laten volgen.'

2 De levensomstandigheden van de slaven

1 DE LUCHTGESTELDHEID

'Het luchtgestel in Suriname is, zoals bekend is, heet en vochtig. De aangeslibde strook land die wij ervan bewonen, is, bij een lengte van 60 uur, nauwelijks 20 uren diep. De hele lengte wordt door de Atlantus bespoeld en de vandaar naar ons waaiende winden die, met uitzondering van de landwind, 's nacht en zo nu en dan overdag meestal van het zuid-oosten door het oosten tot het noord-westen afwisselen, brengen ons een aanzienlijke massa water aan. In het vorige jaar was de temperatuur volgens nauwkeurige waarnemingen op het warmste van de dag 95 graden (Fahrenheit) en het laagste 86 graden, de drukking van de dampkring 29 graden, de massa gevallen water bedroeg 2491 lijnen of 17 voeten, 3 duimen, 7 lijnen en die van de verdamping 359 1/2 lijnen Rijnl. De hygrometer tekende met uitzondering van een enkele dag steeds een of meerdere graden vocht. Alleen in september kwam deze op droogte en het hoogste standpunt daarvan was 16 graden.

De nachtlucht, vooral tussen 3 en 5 uur in de morgen, is voor dit gewest al zeer koud ofschoon de thermometer nimmer onder 66 graden Fahrenheit daalt. Omdat de temperatuur bij dag in weinige minuten verscheidene graden kan wisselen, zo zal men zich kunnen indenken welke invloed daardoor op het lichaam kan teweeggebracht worden. Desniettenstaande maakt de gewoonte en een gepaste leefwijze dat men hier gezond, zelfs gezonder dan in enige streken van Nederland, leeft.'

2 HET VOEDSEL

'Het voedsel, dat door de invloed op het lichaam en de gezondheid zo belangrijk is, bestaat voor de negers uit taaie en zwaar te verteren meelachtige vruchten of wortels zoals: bananen, tajers, jams, naps, cassave, batates en rijst. Voorts in verse, gerookte en gezouten vis, veel zout en piment. Hun gewone drank is water.

Van de genoemde vruchten staan de bananen bovenaan. Dit is het hoofdvoedsel voor de plantageneger. Hij bemint deze boven al het andere. Men kan wel zeggen dat in dit land de bananen de neger van de geboorte tot aan het graf voeden. Het is zijn eerste en laatste voedsel. Van de bananen zijn in deze kolonie met uitzondering van enige kleine afwijkingen twee soorten bekend: de *musa paradisiaca* en de *musa sapius*. De eerste is eigenlijk de bedoelde, de tweede is meer een dessertvrucht (bakove). De bananenstoelen dragen na gepland te zijn in negen maanden rijpe vruchten. De stoel draagt slechts éénmaal vrucht. Goede, vette landen brengen de beste soort voort en een middelmatige bos of vruchttrös weegt niet minder dan 15 Nederlandse ponden en bevat soms honderd en meer vruchten. Men heeft bossen die 20, 30, ja tot 40 Nederlandse ponden wegen. De bos verliest bij het gebruik nagenoeg de helft aan stronk en schil. De boomrijpe bananen worden, na van de schil ontdaan te zijn, in de lengte in riemen ter dikte van een guldenstuk gesneden en gedroogd. Daarna stampen en ziften zij deze en vervaardigen zo het bij hen onder de naam van gongotee bekend staande meel. Van dit meel maken zij pap voor kinderen en zieken. Droog of dik gekookt nuttigen

zij het ook in de soep. De vrucht, aan het vuur geroosterd, wordt uit de hand in plaats van brood gebruikt. Gekookt en met een vier voet lange stamper en een houten vijzel tot een taai stopverfachtig deeg te zamen gestampt, is het zijn geliefkoosde tom tom, die hij dan broksgewijze als meelknoedels in de blaf gebruikt.

De aangenaamste en meest gewone spijs voor de negers is een soep, die zij als boven blaf noemen, gekookt van vis en gesneden bananen, liefst gezouten vis, namelijk bakkeljauw, makreel of haring. Zal het iets extra lekkers zijn, dan gebruiken zij daarbij een portie oude pekelt uit een haringvat met een stukje zout vlees en spek en veel Spaanse peper. Zout en peper behoren tot de belangrijkste behoeften van de negers en hoe zouden zij ook de soms ongelooflijke menigte van taai spijsen die met een zekere gulzigheid genomen worden, kunnen verteren, indien daarvoor niet het zout en veel peper dienden.

De neger is overigens niet kies. Hij verteert niet zelden met graagte vis, vlees of spek waarbij reeds een aanmerkelijke graad van bederf aanwezig is. De gewone drank is water. Wanneer zij het hebben, drinken zij gaarne 's morgens switie watra, dat is heet water gezoet met likker of melasse. Velen beminnen de sterke drank en hun liefste is dram, een drank die van het schuim en andere uitwerpsels van het suikersap gedistilleerd wordt, soms zo sterk als verse rum, maar slechter.

De gezouten vis die aan de plantagenegers wordt uitgedeeld bestaat uit bakkeljauw, makreel of haring, waarvan de eerste bovenaan staat. De bakkeljauw, die ons door de Amerikanen wordt toegevoerd, bestaat uit een mengeling van hake, bullock en haddock, zoals de Amerikanen die noemen. De laatste is onze schelvis en de twee eersten zijn een soort van vis die tussen de eigenlijke kabeljauw en de schelvis gerangschikt kan worden. Zij vangen die op de banken aan de westkust van Noord-Amerika, splijten ze open na ze van de koppen ontdaan te hebben en zouten ze sterk. Nadat ze tot een zekere graad gedroogd zijn, kuipen zij die vissoorten onder elkaar in vaten van

500 à 700 Nederlandse ponden die zij ons dan onder de naam van bakkeljauw verkopen. Het half pond komt de planter thans op tien centen te staan.

De ware bakkeljauw wordt in de handel niet naar Suriname gebracht. Hij is wat de Amerikanen en Engelsen codfish noemen: het zijn kabeljauwen die op de banken van Terre Neuve (Newfoundland) worden gevangen en minder gezouten en sterker gedroogd worden. Het is een voedzamer en gezonder voedsel dan de gewone kabeljauw. Het halve Nederlandse pond zou hier op circa twintig centen komen te staan. De haring en makreel is groter en van veel minder kwaliteit dan onze haring, zij komen echter als voedsel daarmee veel overeen. Wanneer nu de plantageneger goed van bananen voorzien is en daarbij vis heeft dan is hij, ondanks dat het zware spijs is, gewoonlijk zeer gezond en welvarend. Wordt hij echter daarvan niet genoeg voorzien, dan ziet hij zich gedwongen op ander, voor hem minder gewoon voedsel over te gaan. Hij verliest kracht en tevredenheid en begint te lijden.

Het zij met leedwezen gezegd dat in Suriname de voeding van de plantagenegers niet algemeen zodanig is als misschien bij goede voorzorgen mogelijk zou zijn. Terwijl op enige plantages de negers overvloed hebben, is er op andere soms niet alleen schraalte maar zelfs gebrek.

De voornaamste reden daarvoor is dat de bananen niet op alle plantages geplant kunnen worden. De plant verdraagt geen zeelucht en de wind slaat hem spoedig neer. Dientengevolge hebben de plantages die aan de kust zijn gelegen geen bananen. De suikerplantages zijn hier en daar wel voorzien. Bij velen is er echter niet genoeg voor het aantal mensen. Het zijn de koffieplantages die eigenlijk de meeste bananen kweken en deze voorzien de plantages die geen of te weinig bananen hebben.

Men heeft nu sinds enige jaren meer werk van de planting gemaakt, doch de beste voorzorgen kunnen niet voorkomen dat zo nu en dan

een grote schaarste heerst. Teveel droogte in januari, februari en maart veroorzaakt gebrek. Met die droogte gaan vele en soms sterke winden vergezeld die de broze plant mét de vruchttrros bij duizenden in enige uren op de grond werpen.

De wet bepaalt dat iedere werkende neger en negerin twee bossen per week zal ontvangen. Op plantages die genoeg bananen hebben, vindt geen uitdeling plaats. Het is daar aan de negers vrijgelaten om naar behoefte te kappen. Daar waar gekocht moet worden, ontvangt de neger volstrekt niet meer dan zijn twee bossen en deze kunnen in kwaliteit en hoeveelheid zo sterk verschillen dat twee bossen nog niet voor één goede gerekend kunnen worden .

Hier is dus een grote onevenredigheid: de één kapt en gebruikt de beste bananen vers, zoveel als hij nodig heeft, de ander krijgt ze pas enige dagen nadat ze gekapt zijn, soms reeds overrijp. Wanneer nu het ongeluk wil dat door ongunstige seizoenen de bananen schaars worden, dan houden de leveringen op en dan moeten de plantages zonder bananen maar zien hoe zij terecht komen. De voorraad ander voedsel is meestal te klein om het langer dan enige dagen uit te houden. Hierop volgt dan dat men van de negers geen behoorlijk werk meer kan vorderen maar hun de vrijheid dient te laten om kost te zoeken waar zij die kunnen vinden. Zij trachten dan door vis te vangen, krabben te zoeken, bosvruchten en groenten te eten de honger te stillen.

Vaak gaat daarmee ook nog een andere behoefte vergezeld, namelijk gebrek aan goed drinkwater. Want alle plantages in de benedenlanden worden door zee of door brak water bespoeld. De regenbakken zijn op de meeste plantages waar men ze vindt veel te klein om bij een aanhoudende droogte de gehele slavenmacht te voorzien. De negers graven op de laagste plaatsen gaten in de grond en gebruiken het water dat daarin zakt. Maar als de droogte aanhoudt, gaat ook daar het water weg en zijn zij gedwongen de meer moerassige plaatsen in de bossen op te zoeken, waardoor dan ook nog, naast het gebrek

aan eten, een voor de gezondheid allerschadelijkst water gedronken wordt.

De uitdeling van bakkeljauw en haring of makreel geschiedt op goede suikerplantages elke twee of drie maanden. Op vele, vooral koffieplantages, wordt maar tweemaal per jaar uitdeling gedaan. Op andere plantages slechts eenmaal en op verscheidene in het geheel niet. Zelfs aan zout ontbreekt het op sommige plantages.'

3 DE KLEDING

'Uit de aard van het luchtgestel is de behoefte aan kledingstukken niet groot. Het is echter voor de gezondheid van de neger, die reeds bij een temperatuur beneden 70 graden Fahrenheit klappertandt, van belang tegen de regen en de koude nachtlucht beschermd te zijn. Bij goede financiële omstandigheden ontvangt iedere neger volgens de wet jaarlijks 10 à 14 ellen Osnabrugs linnen, een Friese duffel, een boezeroentje, acht ellen Fries bont, zeven ellen salemperis en een hoed. De bastiaans ontvangen bovendien een waakrok en soms van het opgenoemde wat meer. De negerinnen krijgen ook nog enige ellen gebloemd katoen. Voorts worden bij die gelegenheid ook andere behoeften uitgedeeld zoals messen, scharen, naalden, garen, vishaken, spiegeltjes, tondeldozen, kammen, enzovoorts. Bij goede, spaarzame negers is daarmee volkomen in de behoefte voorzien. Maar zij hebben teveel vrijheid en een aantal heeft reeds in de eerste 24 uur een gedeelte tegen drank of andere schadelijke artikelen verkwanseld. De negers mogen zich niet op alle plantages in een jaarlijkse uitdeling verheugen. Sommigen krijgen in twee of drie jaren niets dat op kleding lijkt.'

3 ‘Geneeskundige dienst bij de negers’

1 DE ZIEKTEN

‘De ziekten bij de negers worden in algemene en bijzondere verdeeld. De eerste zijn ziekten die zij met alle andere mensen, naar de lokale gesteldheid van het land, gemeen hebben. De volgende worden wel het meest opgemerkt: koorts ten gevolge van onderdrukte uitwaseming, slijm en cruditeiten van de luchtwegen, longontsteking, buiken rode loop, kortademigheid, verstopping van de buikingewanden, tering, waterzucht, scroful en venusziekte, hardnekkige huiduitslagen, opstopping van de maandstonden, kwaadaardige zweren en de klem.

Tot de bijzondere ziekten kan men ziekten rekenen die met hen hierheen zijn gekomen. Ziekten die oorspronkelijk niet aan het land eigen waren, als daar zijn: lepra, thans meer en meer in verschillende graden heersende, bij de negers boassie genoemd; de jaws (guinese pokken); de crabbejas (water in de gewrichten van knie, voet en hand); de zwelziekte (Cachexia aricana), hier onder grondvreter bekend wegens de onweerstaanbare neiging om grond, aarde en bijzonder houtskolen te eten. Ik heb er gezien die een zodanige woede op houtskolen hadden, dat zij ze gloeiend heet in de mond staken en kauwden. De kinderziekte is, zo dikwijls deze hier werd waargenomen, altijd van buiten aangebracht.

Alle onbeschaafde volken, men zou wel mogen zeggen: mensen, zijn vol vooroordeel en bijgeloof. Ook de negers zijn daaraan in hoge mate onderhevig. Alle bij hen zeldzaam voorkomende ziekten en vreemde

verschijnselen, ja zelfs gewone als ze ongemeen lang duren, worden of op rekening van betovering of van vergiftiging gesteld, of ze worden beschouwd als gevolgen van verzuim in deze of gene formaliteit. Enige worden op rekening van een tref gesteld zoals de huidvlekken, bij hen onder de naam van trefvlekken bekend. Er is geen neger of negerin die niet van zijn of haar grootmoeder, of zo veel verder als de overlevering reikt, begrepen heeft dat het gebruik van deze of gene spijs een onaangename uitwerking op de gezondheid van de leden van de familie heeft.

Waarom zij dan ook zorgvuldig voor dat artikel wat zij tref noemen gewaarschuwd worden. Zo heeft de één tref aan schildpad, een ander aan krabben, een derde aan deze of gene vis, een andere weer aan deze of gene groente of vrucht. Met één woord, bijna iedere neger heeft een tref. Weinigen zijn daarvan uitgezonderd.

Sommige negers en kleurlingen hebben onschadelijke huidvlekken van diverse grootte en onregelmatige vorm. Deze wanen zij het gevolg van tref te zijn, dat is door het gebruik van schadelijke spijzen te zijn ontstaan. Hoeveel ik daar ook van heb gehoord, heb ik geen enkel bewijs, ondanks de algemene mening van de meeste creolen, dat de huidvlekken die ik gezien heb na het gebruik van enige tref ontstaan zouden zijn. Ik houd ze daarom voor huidvlekken die volgens de ziektekundige term onder de naam van Ephiles bekend zijn.

Bezoek van een directeur aan het slaven hospitaal (Th. Bray, 1850). De blankofficier die hem vergezelt, maakt aantekeningen. De man met de fles is de dresneger.

Over slaven en marrons in Suriname

COLOFON DEEL 5

Samenstelling eerste uitgave

Loes Alink, Franciska Bijkerk, Leo Dalhuisen, Christien Dubbeldam,
David Kips, Elise Storck, Aad van de Wijngaart

Redactie heruitgave

Liesbeth en Leo Dalhuisen

Ontwerp en vormgeving

Hannie van den Berg Grafische Vormgeving en DTP

Beeldverantwoording voor deze serie

Surinaams Museum Paramaribo, Universiteitsbibliotheken van
Groningen en Leiden, Rijksmuseum Amsterdam, Zeeuws Archief

Heruitgegeven door

historypicturesanddocuments.com 2017

Contact

info@historypicturesanddocuments.com

DE DELEN IN DEZE SERIE

- 1 Herlein, een Fries in Suriname (1718)
- 2 Hartsinck, een regent (1770)
- 3 Stedman, een militair (1796)
- 4 Lammens, een jurist (±1815-±1835)
- 5 Kuhn, een arts (1827)
- 6 Benoit, reiziger, tekenaar en schrijver (1829-1831)
- 7 Bosch, een predikant (1843)
- 8 Teenstra, een landbouwkundige en abolitionist (1835-1842)
- 9 Kappler, militair, koopman en bestuurder (1836-1842)
- 10 Van Hoevell, Kamerlid en abolitionist (1854)
- 11 Wolbers, onderzoeker en abolitionist (1861)
- 12 Winkels, blankofficier, tekenaar en schrijver (1839-1893)
- 13 Stemmen van slaven en marrons
- 14 Planters aan het woord (1787-1859)
- 15 Plakaten: de slavernij geregeld

Verkrijgbaar bij:

historypicturesanddocuments.com